

LEONARDO PADURA

LAITMATU MINEVIK

Soledad
Kryštof
KRIMKA

LAITMATU MINEVIK

LEONARDO PADURA
**LAITMATU
MINEVIK**

Hispaania keelest tõlkinud Maarja Paesalu

*Toledo
Krimka*
KRIMKA

Originaal:

PASADO PERFECTO © Leonardo Padura, 2000

Välja antud kokkuleppel kirjastusega

Tusquets Editores, Barcelona, Hispaania

Raamatu väljaandmist on toetanud Eesti Kultuurkapital

EESTI KULTUURKAPITAL

Toimetanud Janne Kukk

Korrektuuri lugenud Sandra Sternhof

Kujundanud ja küljendanud Allan Kukk

Tõlke autoriõigused: Maarja Paesalu ja Toledo kirjastus, 2019

www.toledo.ee

ISBN 978-9949-7276-5-0 (trükkis)

ISBN 978-9949-7276-6-7 (e-raamat)

Luciale –
armastuses ja armetuses

AUTORI MÄRKUS

Romaanis jutustatud sündmustel pole tegelikku alust, kuigi võiks olla, nagu tegelikkus ise on näidanud.

Niisiis on igasugune sarnasus tegelike sündmuste ja isikutega vaid pelk kokkusattumus ja tegelikkuse vingerpuss.

Järelikult ei tohiks keegi end sellest romaanist puudutatuna tunda. Aga samuti ei tohiks keegi end tunda kõrvalejätuna, kui teda kuidagi puudutatakse.

1989. AASTA TALV

Ta pöördus tuhinal.
„Vait, teie seal!“ kisendas ta.
Meie ei öelnud midagi, ütlesid mäed.
Meie ei öelnud midagi, ütles taevas.
Meie ei öelnud midagi, ütles vrakk.
„Väga hea,“ lausus ta tuikudes. „Vaadake siis,
et te suu peate.“
Kõik oli rahulik.*

Ray Bradbury „Ehk surres undki näha“

maa ja taeva vahel
kuuluvad mulle vaid
mälestused, see hetk ...

Eliseo Diego „Testament“

*Bradbury, Ray, „Kaleidoskoop. Ehk surres undki näha“. Tõlkinud Mario Kivistik, Varrak, 2000, lk 37.

Tean ilma mõtlematagi, et kõige raskem on silmi avada. Lubada silmateradesse hommikupäike, mis särab akna-klaasidel ja külvab kogu toa üle oma oiivalise valgusega, ja teadvustada, et laugude avamine tähendab leppimist sellega, et koljus elavneb libe ollus, mis on keha vähimagi liigutuse peale valmis alustama oma piinarikast tantsu. Magada, ehk surres undki näha, pomises ta, meenutades lausekatket, mis oli jäänud teda kummitama viis tundi varem, kui ta oli vajunud voodisse, hingates sisse oma üksilduse sügavat hämarat lõhna. Läbi kauge hämu nägi ta iseennast otsekui süüdlasliku patukahetsejana tualetipoti ees põlvitamas ja päästmas paisu tagant valla kibedaid merevaigukarva oksejugasid, millel ei paistnud tulevat lõppu. Kuid telefonihelin ei jäänud vakka, vaid kõlas nagu kuulipildujavalang, mis puuris kõrvadesse ja hekseldas aju, piitsutades seda täiusliku, korrapärase ja tuima jõhkru-sega. Ta võttis julguse kokku. Vaevalt silmalaud avanud, pidi ta need taas sulgema: silmateradesse löikas valu, ta jõudis lihtsale järeldusele, et tahab surra, ja teadvustas õudusega, et see soov ei täitu. Ta tundis suurt nõrkust, tal polnud jaksu tõsta käsivarsi ja kätega peast haarata, et hoida ära plahvatust, mida iga pahatahtlik helin vallanda ähvardas, kuid viimaks otsustas ta valule vastu seista, sirutas käe, avas peopesa ja suutis selle telefonitoru ümber sulgeda, et seda hargil liigutada ja saada tagasi õnnistatud vaikus.

Tal tekkis tahtmine oma saavutuse üle muiata, kuid seegi käis talle üle jõu. Ta püüdis end veenda, et on ärkvel, ent ei võinud selles päris kindel olla. Ta käsi rippus üle voodiserva nagu murdunud oks ja ta tundis, kuidas tema peas platsi võtnud dünaamiit, millest eraldus kobrutavaid mulle, ähvardas iga hetk lõhkeda. Tal oli hirm, liigagi tuttav hirm, mille ta kippus alati ära unustama. Lisaks tahtis ta vanduda, aga keel oli suu tagaossa kleepunud ja telefon asus uuesti rünnakule. Miks ometi, kurat küll? Olgu, olgu, oigas ta, sirutas käe telefonitoruni, tõstis selle masinlikult kõrva äärde nagu roostes kraana ja lasi selle siis lahti.

Alguses oli vaikus, vaikus oli õnnistus. Siis kostis hää, pinev ja kõlav hää, mis ajas talle hirmu peale.

„Hei, kuule, kas sa kuuled mind?“ paistis see küsivat. „Mario, hallo, Mario, oled sa kuuldel?“ Tal jäi julgusest puudu, et öelda ei, ei kuule ega tahagi kuulda, või lihtsalt, et number on vale.

„Jah, boss,“ suutis ta viimaks kähistada, aga alles siis, kui oli tõmmanud kopsud õhku täis, tõstnud käsivarred väevõimuga pea kõrgusele ja surunud oma jõuetud peopesad meelekohtadele, et ohjeldada ajus vallandunud peadpöörivat karusselli.

„Kuule, mis lahti? Mis sul ometi häda on?“ See polnud enam hää, vaid õel möire.

Ta hingas uuesti sügavalt sisse ja katsus sülitada. Talle tundus, nagu oleks ta keel paiste läinud või kellegi teise oma.

„Ei midagi, boss, mul on migreen. Või kõrge vererõhk, kurat seda teab ...“

„Kuule, Mario, ära hakka jälle peale. Hoopis minul on siin kõrge vererõhk ja ära kutsu mind enam bossiks. Mis sul häda on?“

„Boss, ma ju ütlesin, et peavalu.“

„Ajasin su pärast kõva pidu üles, jah? Tead, võta arvesse, et su puhkus on nüüd läbi.“

Sõandamata sellele isegi mõelda, venitas ta silmad lahti. Nagu ta oli arvanud, tulvas suurtest akendest sisse päikesevalgus ja kõik tema ümber oli valgusküllane ja soe. Külma oli väljas vististi järele andnud ja võis olla lausa ilus hommik, aga temal oli tahtmine nutta või midagi samaväärset teha.

„Ei, Vana, taeva pärast, ära jama. See on minu nädalavahetus. Sa ise ütlesid. Kas sa ei mäleta?“

„See oli sinu nädalavahetus, kulla poiss, oli. Keegi ei käskinud sul politseinikuks hakata.“

„Aga miks just mina, Vana? Sul on seal ju hunnik rahvast,“ vaidles ta ja üritas end istukile ajada. Loksuv ajumass põrkus vastu otsmikku ja ta oli sunnitud silmad uuesti kinni panema. Kõhust kerkis hiline pööritus ja tor kiv valu meenutas, et ta peab otsekohe kusele minema. Ta surus hambad kokku ja kobas öökapil sigarettide järele.

„Kuule, Mario, ma ei kavatse seda teemat hääletusele panna. Tead, miks just sina? Sest mina otsustasin nii. Nii et aja endale kargud alla.“

„Päriselt või?“

„Aitab küll, Mario ... Saad sa aru, et mina olen juba töö juures?“ pahandas hääl ja Mario mõistis, et ülemus oligi tööpoolest töö. „Pane nüüd hästi tähele: neljapäeval, esimesel kuupäeval, teatati ühe tööstusministeeriumi tegev-direktori kadumisest, kas kuulsid?“

„Püüan kuulata, ausõna.“

„Püüa edasi ja ära anna tühje lubadusi. Ta abikaasa tegi neljapäeva õhtul kell üheksa avalduse, mees pole siiani välja ilmunud, oleme kogu riigi läbi kamminud. Minu arvates on siin midagi mäda. Sa tead väga hästi, et Kuubal ei haihtu aseministri pädevusega tegev-direktorid niisama lihtsalt õhku,“ ütles Vana, kandes hoolt selle eest, et ta hääl kõlaks võimalikult murelikuna. Mario oli end viimaks voodiäärele istuma vedanud ja püüdis olukorda mahendada.

„Võin kae südamele panna, et minu lõa otsas teda pole.“

„Jäta lõõpimine, Mario.“ Hääletoon oli muutunud.
„Juhtum on meie, ootan sind tunni aja pärast. Kui su vere-
rõhk on kõrge, tee endale süst ja vea end kohale.“

Ta leidis põrandalt suitsupaki. See oli esimene asi, mis
teda sel hommikul rõõmustas. Pakk oli muljutud ja räsi-
tud, kuid ta silmitses seda suure heldimusega. Ta libistas
end madratsiäärelt alla põrandale istuma. Ta pistis kaks
sõrme paki sisse ja leidis, et juba üksainuke armetu sigaret
oli talle tunnustuseks tema üliinimliku pingutuse eest.

„Sul tikke on, Vana?“ uuris ta telefonis.

„Miks sa küsid, Mario?“

„Niisama. Mis sa täna tõmbad?“

„Sa ei kujuta ettegi,“ venitas hääle rahulolevalt. „Davi-
doffi, mille väimees mulle aastavahetuseks kinkis.“

Ülejäänut suutis ta juba ise ette kujutada: Vana imetles
Havanna sigari siledat pinda, tõmbas õrna suitsu ja jälgis,
et tuhka jääks alati poolteist sentimeetrit, mis muutis iga
mahvi täiuslikuks. Hea seegi, mõtles ta.

„Kas jätad mulle ka ühe?“

„Kuule, sa ei tõmba ju sigareid. Osta nurga pealt pakk
Popularest ja tule siia.“

„Jah, jah ... Oot, mis selle mehe nimi oligi?“

„Oota korra ... Nii, Rafael Morín Rodríguez, tööstus-
ministeeriumi impordi ja ekspordiga tegeleva hulgi-
kaubandusettevõtte tegevdirektor.“

„Pea nüüd hoogu,“ palus Mario ja silmitses oma hädist
sigaretti. See värises ta sõrmede vahel ja võib-olla mitte
joomise pärast. „Ma vist ei kuulnud hästi. Mis Rafael?“

„Rafael Morín Rodríguez. Jõudis kohale? Nii, nüüd on
sul jaoskonda jõudmiseks jäänud vaid viiskümmend viis
minutit,“ teatas Vana ja virutas toru hargile.

Rõhitisus saabus vargsi nagu iiveldus ja politseileitnant
Mario Conde suhu kerkis kõrvetav ja käärinud alkoholi-
maitse. Ta märkas põrandal aluspükste kõrval oma särki.

Ta laskus aeglaselt põlvili ja roomas neljakäpukil edasi, kuni ulatus ühe varrukani. Ta naeratas. Leidis taskust tikud ja võis viimaks süüdata huulte vahel niiskunud sigareti. Suits tulvas ta kehasse: see oli päästva lömmis sigareti leidmise järel teine asi, mis rõõmustas teda sel päeval, mis oli alanud kuulipildujavalangu, Vana hääle ja ühe peaaegu unustatud nimega. Rafael Morín Rodríguez, mõtles ta. Ta ajas end voodile toetudes püsti ja ta pilk jäi pidama raamatu-riiulil hommikuse energiaga askeldavale Rufinole, Siiami tapluskalale, kes saalis ringiratast mööda oma lõputult ümmargust akvaariumi. „Mis siin toimus, Rufo?“ sosistas ta, silmitsedes oma viimasest laevahukust jäänud vaatepilti. Ta kaalus, kas võtta üles aluspüksid, riputada särk puu peale, venitada sirgeks oma kulunud sinised teksad ja panna pintsakuvarrukad õigetpidi. Küll jõuab. Kui talle meenus, et pidi juba tükk aega tagasi end äärepealt täis laskma, lükkas ta püksid põrandalt jalaga eest ja suundus vannituppa. Poti ees seistes vaatas ta, kuidas pahisev juga läks potipõhjas vahtu nagu värske õlu, kuigi neid asju ei saanud võrrelda, sest vedelik lehkas ja kusehais kerkis isegi tema tuimaks muutunud ninna. Ta saatis pilguga viimaste kergendavate tilkade kukkumist ja tundis, et käed-jalad on lõdvad nagu katkisel hüpiknukul, kes igatseb mõne rahuliku nurgakese järele. Uinuda, võib-olla undki näha, kui vaid võimaldataks.

Ta tegi esmaabikarbi lahti ja otsis lehekest valuvaigistitega. Eelmisel öhtul polnud ta suutnud ühtegi alla neelata ja kahetses nüüd seda ränka eksimust. Ta poetas peopessa kolm tabletti ja lasi klaasi vett täis. Viskas tabletid oksendamisest kipitavasse kurku ja jõi vett peale. Ta pani esmaabikarbi kinni ja nägi peeglis kerkimas üht nägu, mis oli kusagilt tuttav ja ühtlasi eksimatult äratuntav; kurat võtaks, pomises ta ja toetas käed kraanikausile. Rafael Morín Rodríguez, mõtles ta ja talle meenus, et arupidamiseks oleks tarvis suurt tassi kohvi ja üht sigaretti, mida

tal parasjagu võtta polnud, ja siis otsustas ta jääkülma duši all lunastada kõik oma teadaolevad patud.

„Täitsa perses, milline läbu,“ pomises ta, istunud voodile, et määrada otsmikule soojendavat ja värskendavat Hiina salvi, mis puhus talle alati eluvaimu sisse.

Krahv, nagu kutsusid Mario Condet tema sõbrad, silmitses endale ülemäära tuttava nostalgiaga oma *barrio* peatänavat, üleajavaid prügikaste, tuules lendlevaid kiiruga söödud pitsade pabereid ja tühermaad, kus ta oli õppinud pesapalli mängima ja kuhu nüüd visati nurgapealsest remonditöökojast kasutat kraami. Kus nüüd pesapalli mängima õpitakse? Nagu ta oli arvanud, tervitas teda kaunis ja soe hommikupoolik, oli tore jalutada, kohvimaitse endiselt suus laagerdumas, kuni ta nägi teeservas mädanemas surnud koera, kelle pea oli lõmastanud auto, ja mõtles, kuidas tal õnnestub isegi niisugusel hommikul alati halvimat märgata. Õnnetute loomade saatus läks talle hinge, tegi talle haiget kui ebaõiglus, mille leevendamine polnud tema võimuses. Pärast Robini vaevalist ja pikaleveninud vanaduspõlve polnud tal ammu koera olnud ja ta oli pidanud lubadust mitte enam loomadesse kiinduda, kuni oli otsustanud valida oma sõnatuks seltsiliseks Siiami tapluskala, keda ta pidi tingimata kutsuma Rufinoks, sest see oli tema võitluskukkede kasvatajast vanaisa nimi; see oli iseloomutu veidrusteta kala, kelle võis surma korral välja vahetada samasuguse vastu, kelle nimi oli samuti Rufino ja kes oli suletud samasse akvaariumi, kus ta võis uhkelt lehvitada oma sinetavaid tapluskalauimi. Ta oleks tahtnud, et ka tema naised vahetunuks sama lihtsalt nagu need minevikuta kalad, kuid naistel ja koertel polnud kaladega vähimatki ühist, isegi mitte tapluskaladega, ja tagatipuks ei saanud ta anda naistele katteta lubadusi, nagu ta seda koertega tegi. Ta kartis, et viimaks satub ta

mõnda ühinguusse, kus kantakse hoolt kodutute loomade ja meesterahvaste eest, kel pole naistega vedanud.

Ta pani päikseprillid ette, suundus bussipeatusse ja leidis samal ajal, et *barrio* näeb välja nagu tema ise, nagu mõni lahingust laastatud maastik, ja tundis, kuidas miski tema kalleimate mälestuste seas pead tõstis. Peatänaval avanev vaatepilt oli liiga suures vastuolus samalt tänavalt pärit siirupise mälestusega, mälupildiga, mille tõelisuses oli ta kahtlema hakanud, sest ta ei teadnud, kas ta oli selle üle võtnud vanaisa nostalgilistest lugudest või mineviku vaigistamiseks lihtsalt välja mõelnud. Ei maksa tervet neetud elu mõtlemisele raisata, pomises ta ja tajus, kuidas hommikune pehme soojus aitas valuvaigistitel taastada tema jõudu, tasakaalu ja peaaju hädavajalikke funktsioone, ning andis endale lubaduse, et ei liialda enam kunagi alkoholiga. Kui ta ostis paki sigarette ja tundis, kuidas suits kohvimekki täiendas, tulistas tema silmades endiselt uni, aga temast oli jälle saanud inimene, kes suutis mõelda ja koguni mäletada. Ta kahetses nüüd, et oli enne surra tahtnud, ja jooksis kahetsuse märgiks ühe ebaharilikult pooltühja bussi peale, mis tekitas temas kahtluse, et uus aasta algab absurdiga, mis ei suvatse alati olla nii rahumeelne, et võtta niisugustel hommikutundidel mõne tühja bussi kuju.

Kell oli kakskümmend minutit üks läbi, kuid kõik olid juba kohal, võis kindel olla, et kedagi polnud puudu. Nad olid kogunenud kampadesse, neid oli seal ligi kakssada ja neid võis välimuse järgi ära tunda: kõrgete hibiskipuude all vastu aeda seisis näiteks Varona kandi rahvas, kellele oli juba tükk aega kuulunud see valitud nurgake, mis pakus kõige rohkem varju. Neile tähendas keskkool üksnes seda, et tuli astuda oma põhikooli juurest üle tee ja kogu lugu; nad rääkisid kõva häälega, naersid, kuulasid Meri-

diani transistorraadiost, mis võttis suurepäraselt Floridast Miami edastatavat WQAMi raadiojaama, väga valjusti Elton Johni ja nende seltsis olid selle päraslõuna kõige kenamad totsid. Selle peale võis mürki võtta.

Keset Punast väljakut trotsisid septembripäikest Párraga kandi praalivad maakad, kelle kohta võin kihla vedada, et nad olid närvis. Nende riiakus tegi nad ettevaatlikuks, nad olid seda sorti tüübid, kes kandsid kindluse mõttes pikki aluspükse, sest mehed olgu mehed ja kõik muu jäägu pededele, väitsid nad ja jälgisid kõike, pühkides samal ajal taskurätikuga suud, nad rääkisid vähe ja enamik neist eputas oma täpilise särgi, iseloomuliku nulli aetud peanupu ja mehelikkusega, ja tüdrukutel polnud tegelikult vigagi, neist said klubis edaspidi head tantsijad ja puha, ja nad lobisesid poolihääli, nagu kohutanuks neid pisut see, et nägid esimest korda elus nii palju rahvast. Santos Suáreze omad olid hoopis teine tera, ma ei tea, nad olid palju elegantsemad, heledapäisemad, õpihimulisemad, puhtamad ja klanitumad, neil oli selline nägu peas, et nad on kõigega kursis, nende emmedel-issidel oli mõjuvõimu. Seevastu Lawtoni omad olid laias laastus nagu Párraga kamp: nad olid enamjaolt riiakad, vahtisid kõike umbusklikult ja pühkisid samuti taskurätikuga suud, mis pani mind kohe mõtlema, et nende sellide vahel läheb mõõduvõtmiseks.

Meie *barrio* omi oli kõige raskem liigitada: Loquillo, Potaje, Nánara ja kogu nende kamp nägi oma soengu ja ülbitsemisega välja nagu Párraga rahvas; mõned, näiteks Pello, Mandrake, Ernestico ja Andrés, meenutasid oma riiete poolest vahest Santos Suáreze omasid; teised andsid oma enesekindla jutu ja suitsetamisega Varona omade mõõdu välja ja mina seisin Jänese ja Andrési kõrval nagu tõeline sitavares, ma ei jõudnud kõike ära vahtida ja ot-sisin sellest tundmatust rahvasummast plikat, kellest pidi saama minu pruut; tahtsin, et ta oleks oliivikarva naha,

pikkade juuste ja siredate jalgadega kena tots, aga mitte mõni tulehark, kel ei kõlbaks välitööde ajal mu riideid pesta või midagi, ega ka mõni selline preili, kes hakkaks ajama, et ta ikkagi ei taha keppi teha, lõppude lõpuks ei otsinud ma teda ju abiellumise pärast; kõige etem oleks olnud mõni La Víbora või Santos Suáreze oma, see seltskond korraldas alati viimase peal pidusid, kuid Párraga või Lawtoni tasemele ei kavatsenud ma end madaldada ja meie *barrio* omad mind ei huvitanud, need polnud mingid totsid ega isegi mitte libud, nad võtsid isegi pidudele oma ema kaasa; mu pruut pidi olema minuga ühes rühmas, nimekirjas oli rohkem plikasad kui poisse, peaaegu kaks korda rohkem, tegin väikse arvutuse – iga poisi kohta on neid 1,8 – üks terve ja teine ilma pea või ühe tissita, märkis Jänes, võib-olla oleks sobinud see pilusilmne, kuid ta oli Varonast ja neil olid kutid juba olemas, kuid siis helises kell ja 1972. aasta esimesel septembril avas väravad La Víbora keskkool, kus mul tuli nõnda palju üle elada.

Tundsime sellesse vanglasse sisenemisest peaaegu rõõmu nagu esimesel koolipäeval ikka ja otsekui ruumi võinuks väheks jääda, pistsid mõned – loomulikult tüdrukud – jooksmas õue poole, kus nummerdatud puupostid tähistasid kohti, kuhu iga rühm rivistuma pidi. Mina olin number viis ja meie *barrio*'st maandus siia ainult Jänes, kellega olime viiendast klassist saadik koos olnud. Õu valgus rahvast täis, ma polnud kunagi üheski koolis nõnda palju inimesi näinud, ausõna, ja hakkasin oma rühma plikasad vahtima, et kandidaate välja valida. Neid jõllitades ei pannud ma enam isegi tähele päikest, mis räigelt kõrvetas, ja siis laulsime hümnid, direktor ronis võlvi alla varjulisele poodiumile ja hakkas mikrofoni kõnelema. Ta luges meile esimese asjana sõnad peale: tüdrukud, seelikud üle põlve ja korralikult palistatud, sellepärast antigi teile vastuvõtmise ajal see paber koolivormi ostmiseks; poisid, soeng kõrvadest kõrgemal, ei mingeid bakenbarde ega

vuntse; tüdrukud, pluus olgu seelikus, kõrge kraega, ilma kulinateta, sellepärast antigi teile vastuvõtmise ajal ... ; poisid, püksid olgu tavalised, mitte liibuvad ega alt laienevad, see on kool, mitte moelava; tüdrukud, sukad olgu sirged, mitte pahkludeni allarullitud (kuigi see sobis neile väga hästi, isegi kõhnukesed nägid niiviisi paremad välja); poisid, lähete esimese korrarikkumisega, isegi kui see pole midagi tõsist, kohe sõjaväekomisjoni ette, sest see on kool, mitte Torrensi parandusmaja; tüdrukud ja poisid, tualettruumides suitsetamine on nii vahetundide ajal kui ka muul ajal keelatud; poisid ja tüdrukud ... kogu mu keha hakkas päikesest tulitama, direktor kõneles varjus ja andis sõnajärje üle õpilasesinduse presidendile.

Too astus poodiumile ja demonstreeris oma silmipimestavat naeratust. Colgate, mõtles Kõrend selle peale kindlasti, olgugi et ma ei tundnud siis veel seda kõhna poissi, kes seisis rivis mu selja taga. Õpilasesinduse president pidi oma ameti tarvis olema vähemalt kaheteistkümnendast või kolmeteistkümnendast klassist, pärast sain teada, et ta oli kolmeteistkümnendast, ta oli pikk, peaaegu blond, väga heledate silmadega, mis olid puhtsüdamlikku kahvatusinist värvi, ja ta nägi välja nii värskest pestud, kammitud, raseeritud ja lõhnastatud, nagu oleks ta just tõusnud, ja oli võõristusest ja palavusest hoolimata nii enesekindel, et tutvustas end oma kõne alguses Rafael Morín Rodríguezena, René O. Reiné keskkooli õpilasesinduse presidendina ja kohaliku omavalitsuse komsomolikomitee liikmena. Mäletan teda, mäletan päikest, mis pani mul pea valutama ja puha, ning seda, et olin veendunud, et see poiss on sündinud juht, sest ta rääkis vahetpidamata.